

**ПРОВЕЖДАНЕ И ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ (ПРЕДВАРИТЕЛНИ) ОТ
ПРЕБРОЯВАНЕТО НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2020 ГОДИНА**

Диана Атанасова*

Въведение

В изпълнение на Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г.¹ (ДВ, бр. 22 от 15.03.2019 г.) Министерството на земеделието проведе през втората половина на 2020 г. преброяване на земеделските стопанства на територията на цялата страна. Преброяването е проведено по методология, съобразена с изискванията на Европейския съюз (ЕС) - Регламент (ЕС) 2018/1091 и Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/1874. Това гарантира сравнимостта на получените резултати с тези на държавите - членки на Европейския съюз. Получените по време на преброяването статистически данни за структурата на земеделските стопанства са от значение за разработване на общата селскостопанска политика на ЕС, както и на националните приоритети. Това са показателите, които дават оценка на резултатите от прилагането на предвидените политики. Осигурява се хармонизирана, сравнима и съгласувана статистическа информация при ползване на стандартни класификации и общи определения на изследваните променливи за всички държави - членки на Европейския съюз. Осигуряват се и актуални данни за усъвършенстване на държавната политика в

---

* Началник на отдел „Агростатистика“ към Главна дирекция „Земеделие и регионална политика“ на Министерството на земеделието; e-mail: datanasova@mzh.government.bg.

¹ Навсякъде в текста при споменаване на Закона се има предвид цитирания закон.

областта на земеделието и допълнителна статистическа информация за усъвършенстване на политиката в областта на агроекологията.

Основната цел на преброяването е да бъде осигурена интегрирана статистика за структурата на земеделските стопанства в България през 2020 г., както и за производствените методи, мерките за развитие на селските райони и агроекологичните показатели. Получените данни за стопанствата ще бъдат свързани при следващите изследвания на структурата им през 2023 и 2026 г. както при основните, така и при модулните данни.

В изложението са описани основните изпълнени дейности при подготовката, провеждането, контрола и обработката на събраните данни по време на преброяването. Представените резултати са предварителни, като контролът и валидирането на данните продължава до окончателното изпращане на файла с микроданни на Евростат.

1. Подготовка и провеждане на преброяването

1.1. Изготвяне на списък за анкетиране на земеделските стопанства

Подготовката за провеждането на преброяването е свързана с изготвяне на списък на земеделските стопанства, които ще бъдат анкетираны. Отдел „Агростатистика“ като орган на статистиката в Министерството на земеделието, състави предварителен списък на стопанствата от наличните източници: проведени статистически изследвания и административни регистри - ИСАК (информационна система на Държавен фонд „Земеделие“), ВетИС (интегрирана информационна система на Българската агенция по безопасност на храните - БАБХ), Лозарски регистър (поддържан от Изпълнителната агенция по лозата и виното), Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани и Бизнес регистър на Националния статистически институт (НСИ). В списъка се съдържат 507 887 земеделски единици с различен идентификатор (ЕИК по Булстат, ЕГН или ЛНЧ). Областните дирекции „Земеделие“ проведоха работа на терен по проверка и актуализиране на тези предварителни списъци по населени места, провериха тяхната пълнота и добавиха нови стопанства. В този процес активно участие взеха представителите на местната власт - кметове и кметски наместници по общини и населени места. Срещите с представителите на местната администрация стартираха в началото на февруари 2020 г. на място и поради утежнената ситуация от коронавируса COVID-19 приключиха дистанционно през май 2020 година. Местната власт оказва голямо съдействие и имаше изключително важна роля при

създаването на окончателния списък на земеделските стопанства за преброяване в населените места.

В изпълнение на Закона областните дирекции „Земеделие“ (ОДЗ), съгласувано с отдел „Агростатистика“, разделиха страната на преброителни участъци и контролни райони в зависимост от получените резултати за броя на земеделските стопанства след актуализиране на предварителния списък. Събраната информация по актуализация на списъка е въведена в подсистема в информационната система за агростатистика (ИСАС), като актуализирането на списъка продължи с данни от ИСАК, ВетИС, данни от Наредба № 3/1999, НСИ. След актуализацията на списъка окончателният брой на земеделските стопанства за преброяване в Република България към септември 2020 г. включва общо 198 976 стопанства, най-много с област на контакт в Благоевград и Пловдив.

1.2. Пробно преброяване

В чл. 20 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г. е уредено провеждането на пробно преброяване, което се организира от Министерството на земеделието със съдействието на областните управители и кметовете на общините. Целта на пробното преброяване е да се проверят в реални условия организацията, провеждането, инструментариумът на преброяването и онлайн въвеждането на данните.

Тествани са основните елементи на инструментариума - списък на различни по размер и дейност стопанства за анкетиране в определени населени места, статистически въпросник, инструкция за анкетъора, онлайн модул за въвеждане на данните от респонденти, организация за наемане, контрол и отчитане на работата на анкетъори.

Определена е извадка на населените места за пробното преброяване при ползване на различни критерии: географско разположение във всички административни области на населени места с различен брой на населението и брой на земеделските стопанства; земеделски стопанства с различен размер; анкетиране на населени места изчерпателно и извадково. Общият брой на стопанствата за анкетиране е определен да бъде до 3 000 броя. Окончателно са избрани 68 населени места. По начина на изготвяне и приложените критерии извадката от населени места за провеждане на пробното преброяване не е представителна за количествените променливи и получените резултати не са екстраполирани за цялата съвкупност. Първоначалният списък за анкетиране за пробното преброяване е съставен от отдел „Агростатистика“ от наличните източници. Около 31 000 записа са актуализирани от експертите по агростатистика от ОДЗ

съвместно с кметовете на населените места. Окончателно изготвеният списък за анкетиране по време на пробното преброяване съдържа 2 962 записа за 2 952 стопанства.

Образецът на статистическия въпросник, ползван по време на пробното преброяване, е разработен и съгласуван със заинтересовани потребители. Въпросниците са отпечатани на хартиен носител и са предоставени на областните дирекции „Земеделие“. Разработена е подробна инструкция на анкетъора, ръководство за въвеждане на данните в подсистемата на ИСАС и други документи, свързани с работата на участниците в преброяването.

Дейностите по събиране на данни по време на пробното преброяване се проведоха съгласно изискванията на Закона от 1 септември до 11 октомври 2019 г. онлайн в информационната система за агростатистика и чрез анкетъори и експерти по агростатистика от ОДЗ. В този модул е имплементиран ГИС базиран модул за определяне на географските координати на местоположението на земеделското стопанство.

Основните изводи от проведеното пробно преброяване са свързани с необходимостта от изготвянето на актуален списък за анкетиране на земеделските стопанства, който зависи от качеството на административните регистри, от които се черпи информация. Наличието на специализиран софтуер за събиране и контролиране на данните и за обработката им е важно условие за качеството на резултатите от преброяването. Фактор за успеха е доброто обучение на участниците в преброяването и подпомагането на респондентите при онлайн попълване на анкетната карта. Необходима е широка информационна и медийна кампания на национално и регионално ниво, която ясно да представи целите и значимостта на преброяването и да повиши доверието на земеделските стопанства.

Възпроизвеждането на основните етапи от преброяването точно една година преди същинското преброяване през 2020 г. даде ценни насоки при осъществяване на дейностите за подготовката и провеждането му при добра организация и комуникация между всички участници. С провеждането на пробното преброяване се показва, че основният фактор за успех на преброяването е човешкият ресурс, който участва, като наетите анкетъори и контролъори трябва да са квалифицирани да изпълняват възложените им задачи.

1.3. Обучение на участниците в преброяването

Важен елемент от подготовката е обучението на участниците в преброяването. Целта на обучението е получаване на необходимите знания и умения за провеждане на преброяване на земеделските стопанства на съответното ниво: за експерти, анкетъори, контрольори и оператори. Обученията са проведени в началото на август на централно ниво (за експерти от ОДЗ) и след 10 август на общинско ниво (за анкетъори и контрольори). При районирането са определени 1 522 преброителни участъка и 225 контролни района и по този начин беше определен необходимият брой за наемане на анкетъори и контрольори. Обучението на операторите за въвеждане на данните в ИСАС се проведе след окончателно тестване на подсистемата за преброяването. В изпълнение на чл. 14 от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г. директорите на ОДЗ сключиха за територията на областта договори с анкетъори след проведено обучение и успешно преминал тест. Окончателното определяне на списъка за анкетиране за всеки анкетъор се извърши след 18 септември 2020 г., когато приключи онлайн анкетирането на земеделските стопани.

1.4. Информационна кампания за преброяването

Подробна информация и материали за провеждане на преброяването на земеделските стопанства през 2020 г. е публикувана на интернет сайта на Министерството на земеделието на следния линк: <https://www.mzh.government.bg/bg/statistika-i-analizi/prebroyavane-na-zemedelskite-stopanstva-prez-2020-g/>, както и на сайта за дейностите по агростатистика: <https://www.agrostat.bg/ISASPublic/>.

В рамките на подготовката на преброяването е избрано лого чрез обявяването на открит конкурс. Избраното лого е публикувано на всички документи за преброяването.

Всяка областна дирекция „Земеделие“ разпространи на интернет сайта си информация за преброяването на територията на областта. Подготвени и разпространени са плакати за преброяването и информационни брошури за земеделските стопани, които са им предоставени при подаване на документи в общинските служби по земеделие и са предоставени по места. Поръчани са и са доставени рекламни и помощни материали за участниците в преброяването - чанти с логото на преброяването, канцеларски материали, вкл. калкулатор, и други помощни материали. Допълнителна информация за преброяването е предоставяна след поискване

по електронната поща на адрес: agri-census2020@mzh.government.bg, както и от областните дирекции „Земеделие“: <https://www.mzh.government.bg/bg/ministerstvo/vtorostepenni-razporediteli/> на публикуваните на интернет сайта им телефони и електронни адреси.

1.5. Инструментарий

Методически документи за преброяването

Основният документ за събиране на информация по време за преброяването на земеделските стопанства през 2020 г. - статистическият въпросник, е разработен и тестван по време на пробното преброяване. Включени са всички въпроси, за които в Закона се изисква да бъдат събрани данни, с изключение на информация за стопанствата, които са се възползвали от подпомагане от ЕС за земя или животни и са включени в ИСАК, както и по видовете мерки и подмерки за развитие на селските райони. Тези данни са получени от административните регистри на Държавен фонд „Земеделие“. Въпросникът е приет на заседание на Централната комисия по преброяването, одобрен е със заповед от министъра на земеделието, храните и горите и е утвърден от председателя на Националния статистически институт съгласно изискванията на чл. 10, т. 4 от Закона.

За подпомагане на работата на участниците в преброяването са осигурени инструкцията за анкетъора и наръчник за контролите при попълване на статистическия въпросник. Статистическият въпросник, инструкцията за анкетъора и наръчника на контролите са отпечатани на хартиен носител в необходимия тираж и са предоставени на областните дирекции „Земеделие“. Своевременното им отпечатване даде възможност за провеждане на пълноценно обучение на анкетъорите и контрольорите с наличие на помощните им материали. Разработено е и ръководство за онлайн въвеждане на данните в подсистемата на ИСАК за преброяване2020, което е публикувано на интернет сайта за упътване и улеснение на респондентите.

Подготвени са и са изпратени писма от министъра на земеделието, храните и горите до областните управители и до кметовете на общините за стартирането на преброяването. Подготвено е и писмо до управителите/ръководителите на земеделските стопанства, с което лично са информирани за провеждането на преброяването и необходимостта от участието им.

Електронен вариант на въпросника в информационната система за агростатистика (ИСАС)

Стартираната в началото на 2020 г. обществена поръчка за информационно обезпечаване на преброяването чрез надграждане и подобряване на съществуващата

информационна система за агростатистика е обжалвана, което доведе до необходимостта от прекратяването ѝ поради генериращото се недопустимо забавяне на дейностите. С цел осигуряване на единна входна точка за въвеждане на индивидуални данни за преброяване на земеделските стопанства в средата на 2020 г. са разработени елементите за успешно стартиране на онлайн преброяването на 1 септември 2020 година. Доставен е лиценз за софтуер за ГИС сървър, с който да се актуализира работата за геолокацията на земеделските стопанства. Разработен и тестван е електронен въпросник в информационната система за агростатистика (ИСАС) за въвеждане на индивидуалните данни за земеделските стопанства. След попълване на заявка за участие в преброяването на обявения линк: <https://www.agrostat.bg/ISASPublic/FarmRegistrationRequest> и регистрация в системата земеделските стопани получаваха достъп до генериран въпросник за заявеното стопанство.

Отдел „Агростатистика“ от името на Министерството на земеделието изпрати електронни съобщения на земеделските стопани с информация за онлайн попълването на статистическия въпросник. След 31 август 2020 г. всички попълнили заявка за участие са получили достъп до системата. Съдействие е оказано на всеки, на когото е била необходима повече информация за процеса на подаване на заявката и попълването на информацията в електронния въпросник.

1.6. Провеждане на преброяването

На 1 септември 2020 г. успешно стартира преброяването на земеделските стопанства. Към 0 часа на 1 септември в информационната система за агростатистика (ИСАС) са регистрирани 1 905 респонденти, като подаването на заявки продължи до 18 септември 2020 година. До края на срока за онлайн преброяването са подадени 4 342 реални заявки за участие в преброяването. На електронната поща (agri-census2020@mzh.government.bg) са получени запитвания при затруднения за попълване на електронния въпросник, на които експертите от отдел „Агростатистика“ отговаряха своевременно или бяха препратени към експертите от ОДЗ за съдействие. По време на онлайн въвеждането не са констатирани хакерски атаки на информационната система. За проследяване на хода на всички дейности по преброяването са изготвени различни видове справки в ИСАС. Данните на всички респонденти са проверени за достоверност преди окончателното им валидиране.

След приключване на онлайн преброяването анкетъорите продължиха събирането на данни от земеделските стопанства чрез интервю, като малка част от тях ползваха

таблети, а останалите попълваха хартиен въпросник. По време на въвеждането на данните земеделските стопани и анкетьорите, които въвеждаха онлайн в системата, имаха възможност да ползват допълнителна информация от административните регистри за площите на заявените култури по схемите за подпомагане по директни плащания в ИСАК, данни за регистрираните в БАБХ говеда, биволи, овце, кози, свине и за регистрираните в регистъра на земеделските стопани, поддържан по Наредба № 3/1999, пчелни семейства, птици, зайци и коне. След събиране на данните от анкетьорите контролърите проверяваха информацията за изчерпателност, пълнота и достоверност. Проверените данни се предаваха по график в ОДЗ, където експертите по агростатистика след преглед на въпросниците ги предаваха на оператори за въвеждане в ИСАК.

Експертите по агростатистика от ОДЗ и от Министерството на земеделието извършиха множество проверки чрез съпоставяне на индивидуалните данни, събрани по време на преброяване 2020, с административните източници. Част от стопанствата са повторно посетени на място или са проведени уточняващи телефонни разговори. По време на проверките към преброяването са добавени данни за земеделски стопанства, които липсват в предварителните списъци. По време на проверките са използвани актуални административни данни от ИСАК, ВетИС, регистъра на земеделските стопани, поддържан по Наредба № 3/1999, и Регистъра на биологичното земеделие.

Резултатите от онлайн попълването на електронния въпросник от респонденти на 100% са 2 738 (64%) от генерираните за респонденти анкетни карти. В сравнение с пробното преброяване през 2019 г. интересът беше значително по-голям и се запази до края на онлайн преброяването. Големият обем и разнообразието от данни затрудни част от земеделските стопани при самостоятелното попълване на анкетната карта.

По време на преброяване 2020 от обучените 1 521 анкетьори са се отказали 84, от обучените 224 контролъри няма отказали се, а от 276 оператори в хода на работата са се отказали четирима. Предвидената в Закона възможност да се наемат придружители не беше използвана в нито една административна област. За събиране на данни са наети общо 1 933 участници в преброяването, от тях анкетьорите са 1 437, контролърите - 224, а операторите - 272. Общо в информационната система са попълнени анкетни карти за 200 703 бр. статистически единици от респондентите при онлайн преброяването, анкетьорите или експертите по агростатистика.

След направените проверки се установи, че по-малко грешки са констатирани при анкетьорите, работили с таблети, докато данните, записани на хартиен носител,

съдържат повече логически грешки. Необходимостта от базисни знания в областта на земеделието, в съчетание с умения за добра комуникация, е основно изискване при наемане на анкетъори и контролъори, за да се гарантира успешното изпълнение на дейността. С наличието на възможности за използване на новите технологии в областта на информационните услуги е наложително да се работи към увеличаване на дела на наети анкетъори с поне минимални умения в използването на компютър и/или таблет. Директното въвеждане на данни в информационната система (без наличие на хартиен въпросник) изисква интернет свързаност и отнема повече време, но гарантира минимален брой грешки при наличие на възможност за валидиране на данните по време на въвеждането им.

Определянето на местоположението на земеделските стопанства се оказва голямо предизвикателство и продължи дълго след събирането на останалите показатели от статистическия въпросник за преброяването. Този показател е в основата на разпространението на данните и изисква прецизирането на информацията. Попълването на информацията за преобладаващата част от стопанствата на въпросници на хартиен носител не позволи точното определяне на координатите на земеделските стопанства. От друга страна, предоставената информация от ИСАК за заявените парцели даде възможност да се определи местоположението на стопанствата, за които тази информация липсваше.

Епидемичната обстановка създаде трудности при комуникацията с анкетиранията лица. Пандемията от COVID-19 доведе до частично нарушаване в графициите за анкетиране и предаване на анкетни карти поради случаи на заболели анкетъори, контролъори и експерти.

1.7. Контролни посещения

В изпълнение на чл. 25 от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г. се проведеха контролни посещения за проверка на събраните данни по време на преброяването. Целта на тези посещения е изследване на точността на регистрираните данни, събрани от анкетъорите по време на преброяване 2020 и проверка на изчерпателността на списъка. По време на контролните посещения са обхванати населени места на територията на 28 административни области. Изборът на населените места за контрол е извършен по следните 3 критерия: 1) висок относителен дял (%) на прекратени стопанства; 2) нисък относителен дял (%) на

прекратени стопанства; 3) малко на брой животни, изразени в животински единици (ж.е.).

Населените места, в които се осъществиха контролните посещения, са определени от отдел „Агростатистика“ на Министерството на земеделието. За контрол са определени 84 населени места, средно по 3 за всяка административна област. Изготвен е задължителен списък със стопанства за анкета. Контролът се осъществи от експерти по агростатистика от ОДЗ. Членовете на областните комисии по преброяването и представители на местната власт подпомагаха проверките. Предвиденото изследване следваше да се проведе на терен в населеното място, като се осъществи контакт със земеделските стопани, представители на кметството, ветеринарни лекари. Поради извънредната епидемична обстановка се допусна възможността да се проведат консултации и по телефона или чрез онлайн връзки.

Контролните посещения се проведоха в периода март-април 2021 г. Показателите за наблюдение по време на тези проверки са: използвана земеделска площ (ИЗП), брой говеда, биволи, овце, кози, свине, птици, пчелни семейства. Към задължителния списък са добавени необхванати земеделски стопанства, които след проверка в Министерството на земеделието са анкетирани и въведени в модула за преброяване2020.

Общият брой на стопанствата с генерирани анкетни карти в системата достигна до 200 703. Добавените необхванати стопанства (1 727 бр.) са резултат от контролните посещения и от всички направени проверки, вкл. и след сравнение с административните източници.

Резултатите от контролните посещения показват, че са установени несъществени разлики в площите и броя на отглежданите животни. Констатирани са стопанства, които при актуализацията на списъците са били определени като прекратени, но са възобновили дейността си през 2020 година. Налични са стопанства, определени под прага, но в действителност са с дейност над посочените в закона прагове. Разликите в данните се дължат на пропуски при актуализацията на списъците, неточно отразена информация от анкетаторите или некоректно предоставена информация от респондентите. В населените места, в които е имало добър контакт и координация между анкетаторите и местната власт, резултатите са много добри и при контролните посещения не са установени съществени пропуски. Отново се установи, че от съществено значение е субективният фактор, коректността, ангажираността и отговорността на анкетаторите и на респондентите да подават достоверна информация.

2. Основни резултати от преброяването

2.1. Структура на земеделските стопанства

Основните показатели от проведените преброявания на земеделските стопанства по изискванията на европейското законодателство са представени в табл. 1 и са онагледени в графичен вид в следващите страници.

1. Основни показатели

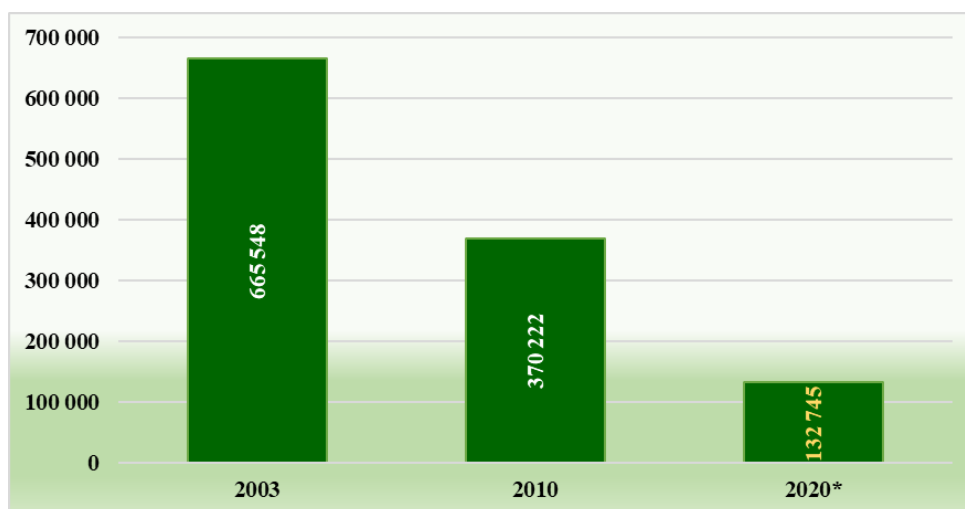
Показатели	Ед. мярка	2003	2010	2020*
Земеделски стопанства	броя	665548	370222	132745
Използвана земеделска площ индивидуално от земеделските стопанства	ха	2904480	3616965	3959303
Средна ИЗП, изчислена на базата на брой стопанства с ИЗП	ха	4	10	33
Животински единици	ж.е.	1628249	1149737	1026185
Вложен труд - ГРЕ (годишни работни единици)	ГРЕ	791563	406519	179983

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Броят на земеделските стопанства, отговарящи на критериите за праг, посочени в Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г. (по предварителни данни), е 132.7 хил. (фиг. 1), което е с 64% по-малко спрямо броя им, отчетен по време на преброяването през 2010 г., и с 80% по-малко спрямо преброяването през 2003 година.

Фиг. 1. Брой на земеделските стопанства в преброяванията по години

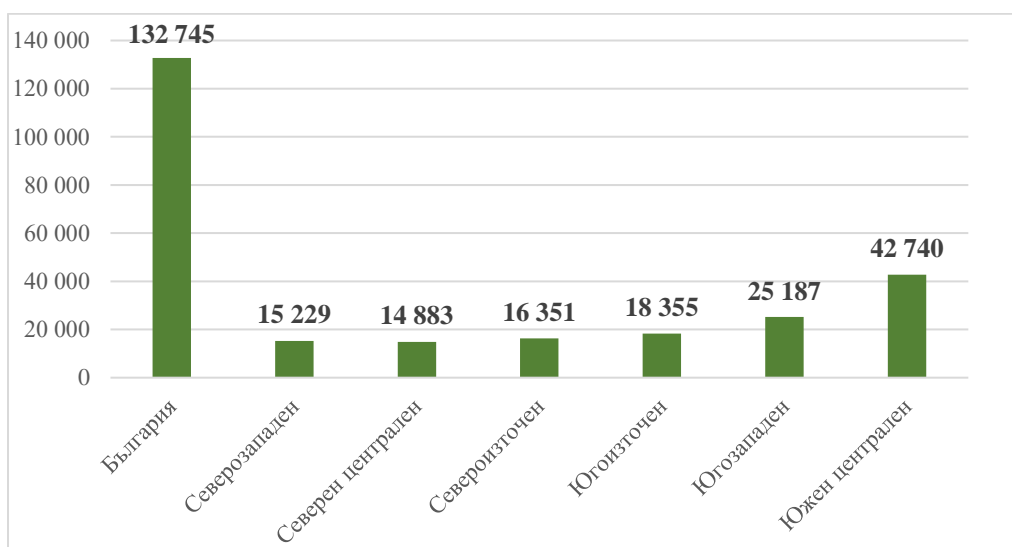

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Южният централен район е с най-голям брой земеделски стопанства в сравнение с останалите статистически райони - 42 740 бр., следва Югозападният район с 25 187 стопанства (фиг. 2). В тези райони са и областите, в които са разположени най-много стопанства в страната: област Благоевград - 13 568 бр., следва област Пловдив с 10 898 броя. В останалите четири статистически района броят на стопанства е сравнително близък - от 15 до 18 хиляди броя.

Фиг. 2 . Брой на земеделските стопанства по местоположение през 2020 година

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

С използвана земеделска площ са 119.3 хил. стопанства, а стопанствата, отглеждащи селскостопански животни, птици и пчелни семейства, са 72.0 хил. броя. На физически лица и еднолични търговци са 93% от земеделските стопанства (фиг. 3).

Фиг. 3. Брой на земеделските стопанства по юридически статут през 2020 година

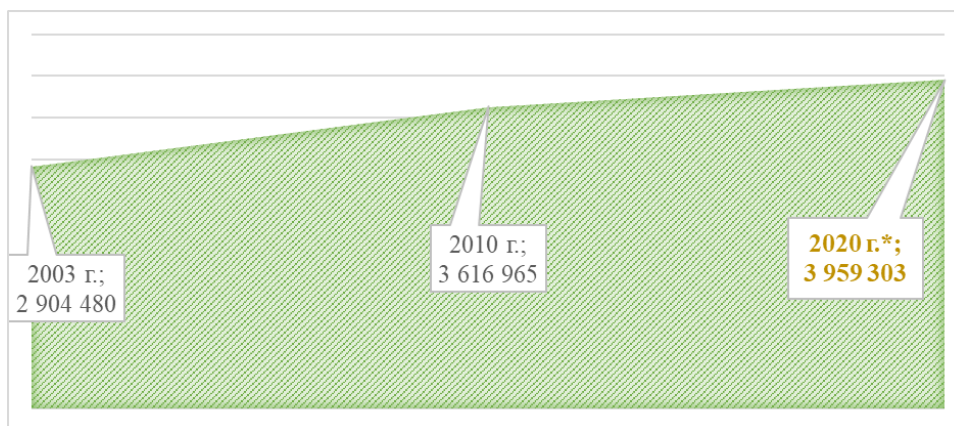

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

2.2. Растениевъдството

През 2020 г. стопанисваната от земеделските стопанства използвана земеделска площ достига до 3 959 хил. ха и се увеличава с 9% спрямо 2010 г. и с 36% спрямо 2003 година (фиг. 4).

Фиг. 4. Използвана земеделска площ на земеделските стопанства (ха)

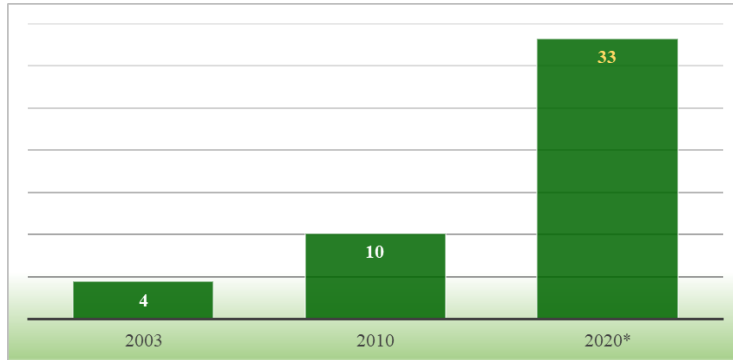

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Средната ИЗП на земеделските стопанства със земя нараства до 33 ха при 10 ха, отчетена през 2010 година (фиг. 5).

Фиг. 5. Средна ИЗП (ха) на стопанствата със земя

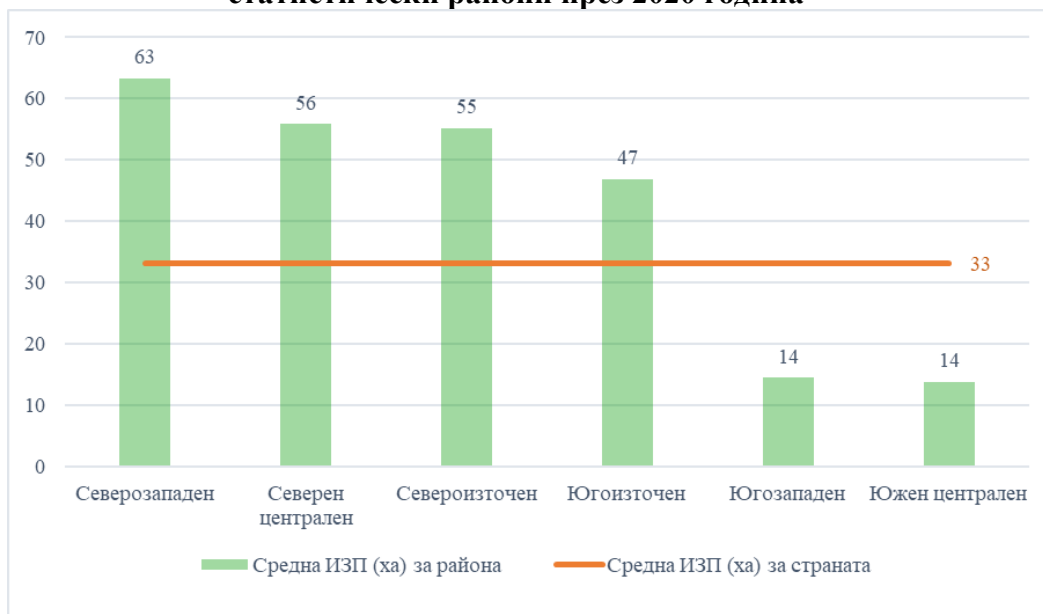

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Средната ИЗП за Северозападния район е 63 ха и е с най-голям размер, за Северния централен район е 56 ха, за Североизточния район - 55 ха, а за Югозападния и Южния централен район - 14 ха (фиг. 6). В област Плевен средната площ на стопанствата с ИЗП е най-голяма - 96 ха, а в област Смолян е най-малка - 3 ха.

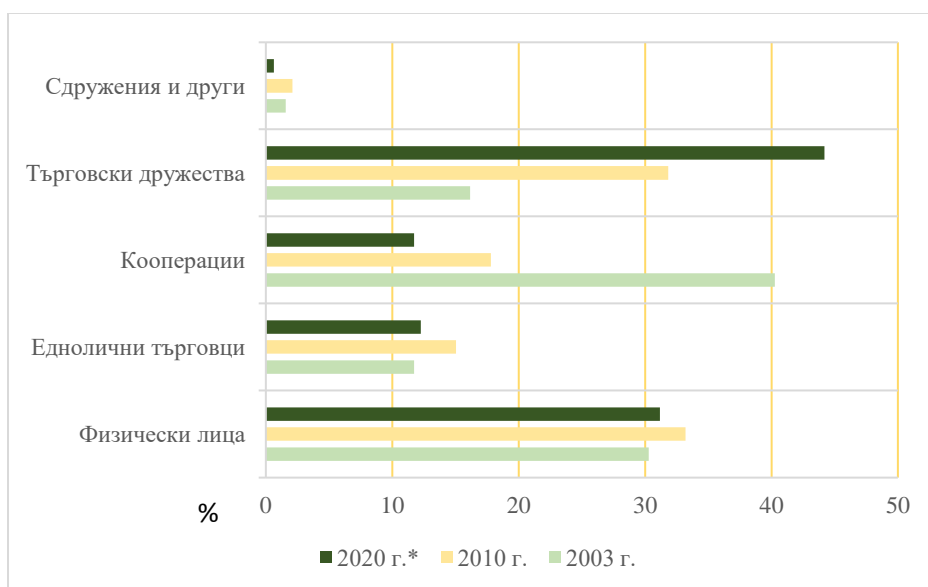
Фиг. 6. Средна ИЗП (ха) на стопанствата със земя, разпределение по статистически райони през 2020 година

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

Над половината от ИЗП (57%) се стопанисва от търговски дружества, кооперации, сдружения и др., а останалите 43% се стопанисват от физически лица и еднолични търговци (фиг. 7). През 2020 г. значително нараства относителният дял на площите, стопанисвани от търговските дружества, а намалява делът на земята при кооперациите. При физическите лица и едноличните търговци този дял се запазва.

Фиг. 7. Разпределение на ИЗП по юридически статут на стопанствата

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

През 2020 г. площи под 1 ха обработват 42% от стопанствата, като техният брой е намалял с 80% спрямо 2010 година. Увеличава се броят на стопанствата с 10 и повече ха ИЗП, които през 2020 г. стопанисват 96% от общата ИЗП (табл. 2).

2. Разпределение на ИЗП по размер на стопанисваните площи

Размер на ИЗП	Показатели	Ед. мярка	2003	2010	2020*
Общо	Стопанства	бр.	654808	357074	119255
	ИЗП	ха	2904480	3616965	3959303
>0 ха и <1 ха	Стопанства	бр.	501744	248015	49998
	ИЗП	ха	192592	81628	16328
>=1 ха и <2 ха	Стопанства	бр.	89964	46944	15400
	ИЗП	ха	120203	62551	21183
>=2 ха и <10 ха	Стопанства	бр.	51576	41124	25178
	ИЗП	ха	185927	163142	115903
>=10 ха и <50 ха	Стопанства	бр.	6428	12828	18142
	ИЗП	ха	126863	278611	439817
>=50 ха	Стопанства	бр.	5096	8163	10537
	ИЗП	ха	2278895	3031032	3366073

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Обработваемата земя на открито е 84% от ИЗП, постоянно затревените площи, използвани индивидуално от земеделските стопанства, са 14%, площите с трайни насаждения на открито са 2% (фиг. 8).

Фиг. 8. Разпределение на ИЗП на открито през 2020 година

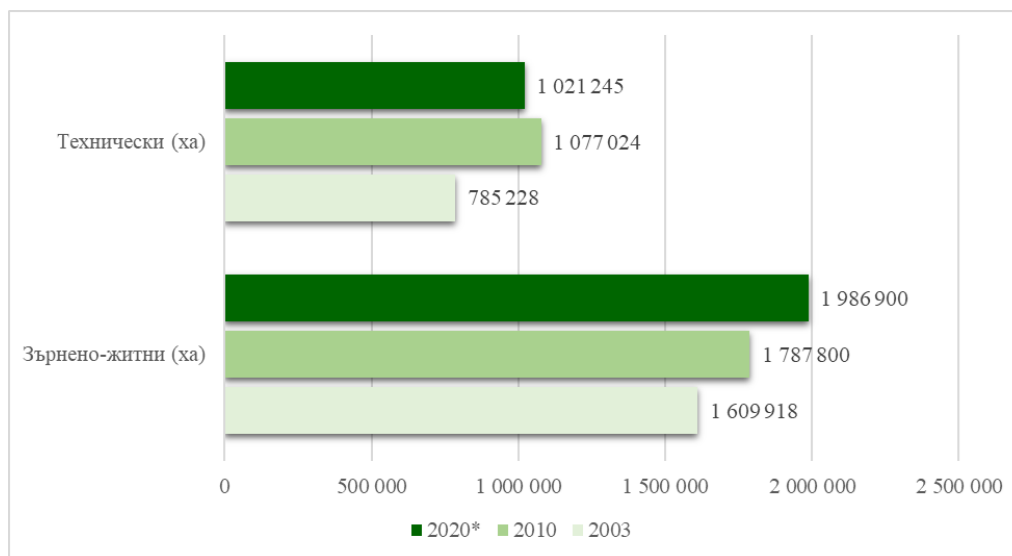

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

Около 1 710 ха е ИЗП под високодостъпно покритие, където се отглеждат зеленчуци, цветя, трайни насаждения и други култури. Зърнено-житните култури заемат 60% от обработваемата земя на открито (фиг. 9).

Фиг. 9. Основни групи култури от обработваема земя на открито

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

2.3. Животновъдство

Броят на стопанствата, отглеждани селскостопански животни, птици и пчелни семейства към 31.08.2020 г., е 72.0 хиляди. Стопанствата, отглеждани тревопасни животни (ЕРД, ДРД, еднокопитни), са 54 615. Броят на животинските единици е 1.026 млн. В 31.4 хил. стопанства се отглеждат 612 хил. говеда, с 6% повече спрямо броя им през 2010 година. Средният брой на говедата се увеличава от 6 през 2010 г. до 19 животни през 2020 г., като се отчита намаление с 67% в броя на стопанствата, отглеждани говеда. В област Кърджали е местоположението на 20% от стопанствата, отглеждани говеда, а средният им брой е 8 животни в стопанство. В област Добрич стопанствата са с най-голям среден брой говеда - 63. Наблюдава се тенденция за увеличаване на броя на бивоците, като през 2020 г. те са 22 хил. броя. Най-много стопанства, отглеждани бивоци, са с местоположение в област Враца. Овце се отглеждат в 22.3 хил. стопанства, а броят на животните е 1 290 180 (с 9% по-малко от 2010 г.), средно по 58 броя в стопанство. Стопанствата с кози намаляват до 12 хил. бр., а броят на козите е 247.3 хиляди (с 36% по-малко спрямо 2010 г.). В област Благоевград е най-

големият брой на стопанствата, отглеждащи овце и кози. През 2020 г. с 12% се увеличава броят на отглежданите домашни птици спрямо 2010 година. Броят на пчелните семейства е 872 410, с 48% повече от броя им през 2010 година (табл. 3). При всички изследвани видове животни броят на земеделските стопанства намалява, увеличава се средният брой на отглежданите животни, като особено осезателна е тенденцията в свиневъдството и птицевъдството.

3. Брой стопанства и брой животни към 31.08.2020 година

Видове и категории животни	Стопанства - бр.	Животни - бр.
Говеда - общо	31425	612039
Крави	28612	391987
Биволи - общо	654	22015
Биволици	458	14503
Еднокопитни - общо	9437	30138
Кози - общо	11952	247278
Кози майки и млади женски кози за разплод	11868	221029
Овце - общо	22349	1290180
Овце майки и млади женски овце за разплод	22085	1164869
Свине - общо	3367	641978
Женски свине за разплод	612	65924
Птици - общо	25075	19629 221
Кокошки носачки и подрастващи	23881	3485697
Зайкини	2712	35544
Пчелни семейства	11239	872410

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

4. Брой стопанства и брой животни по години

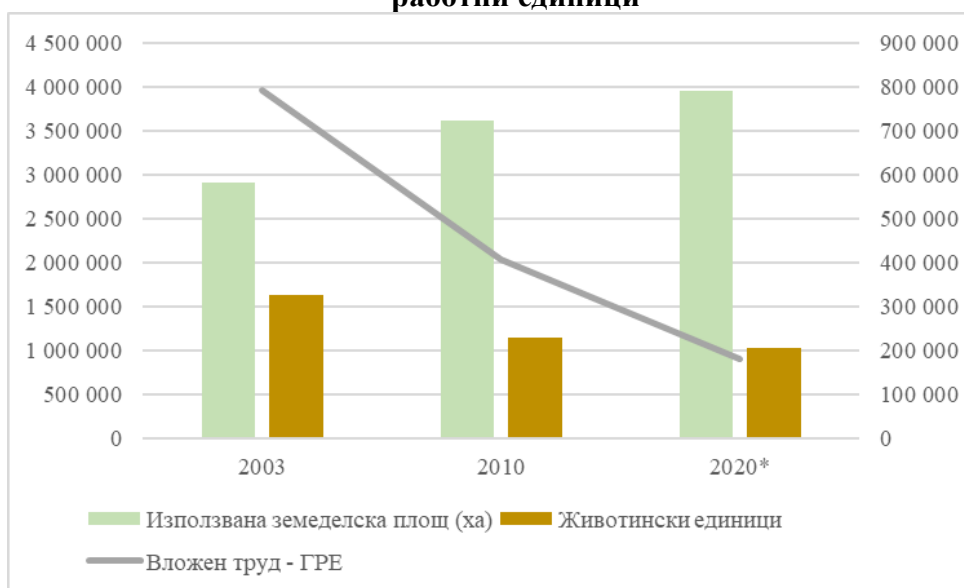
Стопанства - бр.	2003	2010	2020*
Говеда	211968	95357	31425
Биволи	2379	1028	654
Кози	269044	84582	11952
Овце	237742	91793	22349
Свине	278844	82265	3367
Птици	494298	185455	25075
Пчелни семейства	37636	23982	11239
Животни, птици и пчелни семейства - бр.			
Говеда	682985	576339	612039
Биволи	8731	1 038	22015
Кози	856854	388866	247278
Овце	1635223	1415181	1290180
Свине	1278933	670469	641978
Птици	21796 380	17491 187	19629 221
Пчелни семейства	409656	588694	872410
Среден брой животни, птици и пчелни семейства			
Говеда	3	6	19
Биволи	4	10	34
Кози	3	5	21
Овце	7	15	58
Свине	5	8	191
Птици	44	94	783
Пчелни семейства	11	25	78

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

На фиг. 10 ясно е изразена тенденцията в структурата на земеделските стопанства при проведените преброявания - успоредно с намаляването на броя на стопанствата намаляват животинските единици и годишните работни единици (ГРЕ). В същия момент увеличаването на ИЗП е видимо през годините.

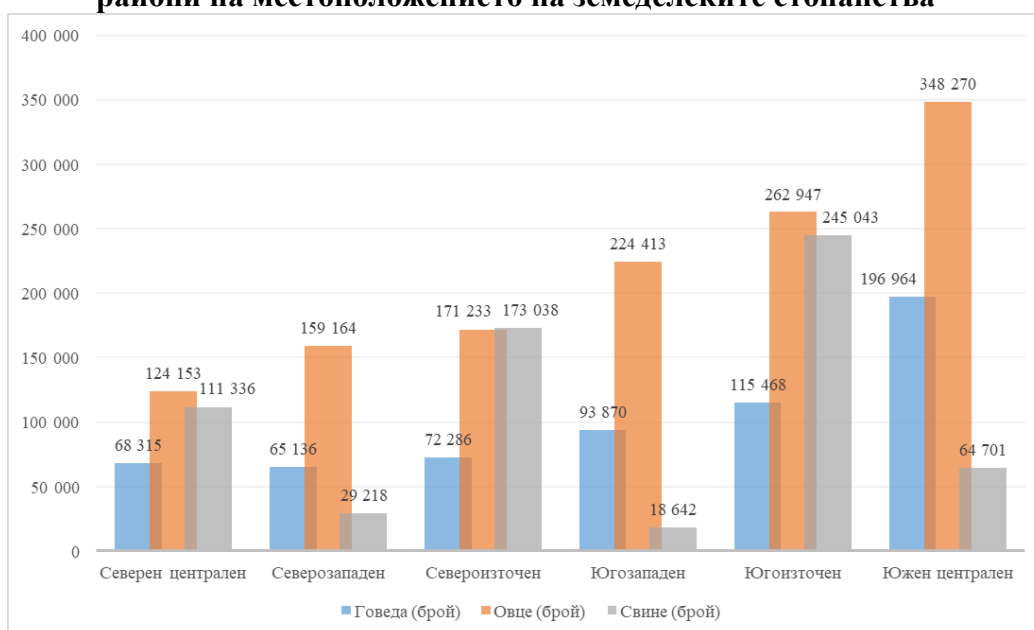
Фиг. 10. Използвана земеделска площ, животински единици и годишни работни единици

* Предварителни данни за 2020 година.

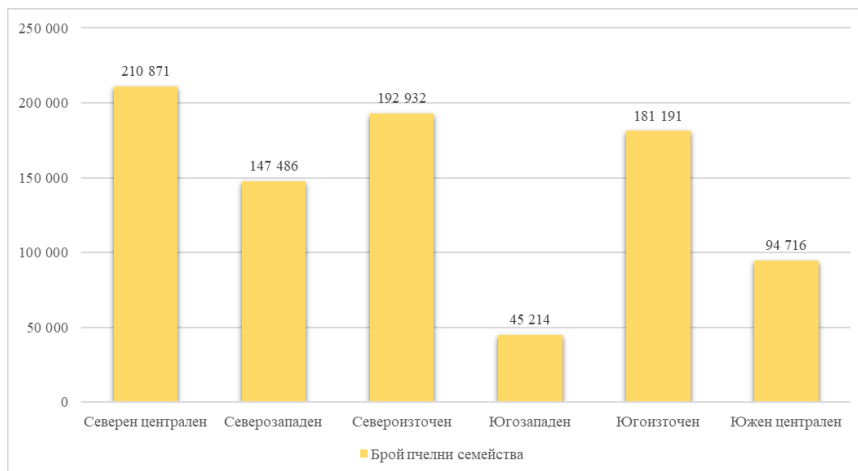
Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

Фиг. 11. Брой на говедата, овцете и свинете към 31.08.2020 г. по статистически райони на местоположението на земеделските стопанства

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

Фиг. 12. Брой на пчелните семейства към 31.08.2020 г. по статистически райони на местоположението на земеделските стопанства

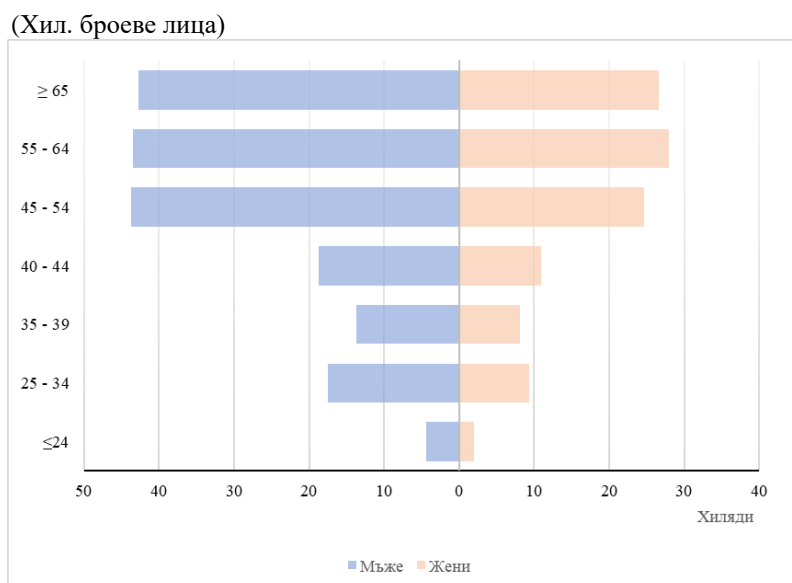

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

2.4. Работна сила

През 2020 г. в земеделието са вложени 180 хил. годишни работни единици от семейна и несемейна работна сила и сезонни работници. Семейната работна сила и постоянно заетите в земеделието са 294 хил. лица, от тях 24% са на 65 и повече годишна възраст (фиг. 13).

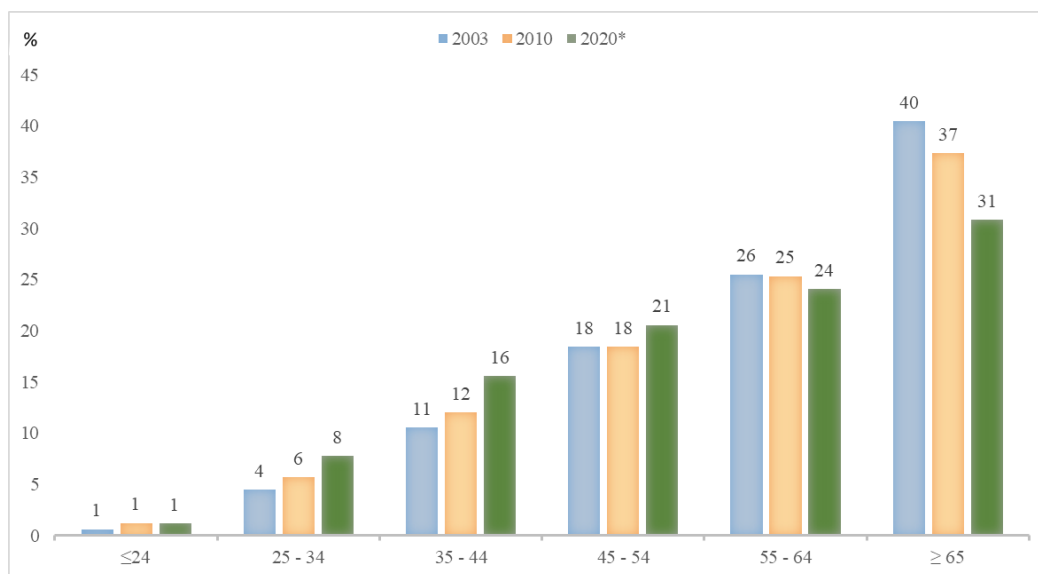
Фиг. 13. Възрастова структура на постоянно заетата (семейна и несемейна) работна сила в земеделието през 2020 година

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

Относителният дял на семейната неплатена работна ръка е 79%. От управителите на земеделски стопанства 60% са на възраст между 35 и 65 години, 31% са на възраст 65 и повече години, а 9% са под 35 години. От управителите 28% са жени, те са вложили в земеделието 20.2 хил. годишни работни единици. Годишните работни единици, вложени в земеделието от управителите мъже, са 57 хиляди (фиг. 14).

Фиг. 14. Възрастова структура на управителите на земеделски стопанства

* Предварителни данни за 2020 година.

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброявания на земеделските стопанства.

2.5. Разпределение на земеделските стопанства по тип и икономически размер

Типологията на стопанствата позволява да се определи типът земеделие и икономическият им размер, като се използва единен метод за класифициране на стопанствата в зависимост от абсолютния и относителния дял на отглежданите от тях култури и животни, изчислен в стандартна продукция. За определяне на икономическия размер и типа на земеделските стопанства от преброяване 2020 са ползвани изчисленията за стандартна продукция 2017 (SO-2017) по изискванията на Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/220 и последвалите го изменения. Коефициентите за стандартна продукция 2017 (СП 2017) са изчислени като средно претеглени величини за периода от 2015 до 2019 година.

Специализираните стопанства са 80% от общия брой стопанства през 2020 г., като техният относителен дял се увеличава в сравнение с 2010 година. Относителният дял на

общата стандартна продукция на стопанствата, специализирани в отглеждане на полски култури, е 63%, а техният брой е 30% от всички стопанства. Броят на стопанствата със стандартна продукция под 2 000 евро е 38% от всички стопанства, общата им стандартна продукция е 1.2%. Смесените стопанства с преобладаващо смесени култури и животновъдство са 65% от смесените стопанства. Некласифицирани са 726 стопанства с обща стандартна продукция равна на 0.

5. Разпределение на земеделските стопанства по класове икономически размер и типове земеделие през 2020 година

(Брой стопанства)

Икономически размер на стопанствата			Стопанства, специализирани в отглеждане на				
класове	праг в EUR	общо	1 - полски култури	2 - зеленчуци, цветя и гъби	3 - трайни насаждения	4 – тревопасни животни	5 - свине, птици и зайци
БЪЛГАРИЯ		132745	40140	7163	17649	38142	2712
I	< 2 000	51014	12757	1960	9359	14356	1261
II	>= 2 000 < 4 000	21469	4379	1079	3608	6953	409
III	>= 4 000 < 8 000	17999	5181	1390	2244	4857	172
IV	>= 8 000 < 15 000	14669	4501	1180	1048	4050	153
V	>= 15 000 < 25 000	8962	3513	617	516	2891	156
VI	>= 25 000 < 50 000	8109	3455	554	441	2810	113
VII	>= 50 000 < 100 000	4354	2000	235	263	1483	58
VIII	>= 100 000 < 250 000	3015	1840	91	124	614	138
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	3154	2514	57	46	128	252

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

5. Разпределение на земеделските стопанства по класове икономически размер и типове земеделие през 2020 година

(Продължение и край)

Икономически размер на стопанствата		Смесени стопанства с преобладаващо			9 - Некласифицирани стопанства
класове	праг в EUR	6 - смесени култури	7 - смесено животновъдство	8 - смесени култури и животновъдство	
БЪЛГАРИЯ		5536	3719	16958	726
I	< 2 000	2180	2859	5556	726
II	>= 2 000 < 4 000	971	620	3450	-
III	>= 4 000 < 8 000	878	182	3095	-
IV	>= 8 000 < 15 000	618	31	3088	-
V	>= 15 000 < 25 000	344	9	916	-
VI	>= 25 000 < 50 000	329	11	396	-
VII	>= 50 000 < 100 000	123	2	190	-
VIII	>= 100 000 < 250 000	65	2	141	-
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	28	3	126	-

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.

6. Разпределение на общата стандартна продукция по класове икономически размер и типове земеделие през 2020 година

(Хил. евро)

Икономически размер на стопанствата			Стопанства, специализирани в отглеждане на					
класове	праг в EUR	общо	1 – полс-ки култури	2 - зеленчуци, цветя и гъби	3 - трайни насаждения	4 - тревопасни животни	5 - свине, птици и зайци	
БЪЛГАРИЯ			4003923	2520369	117739	125458	531939	386493
I	< 2 000	48174	10129	2061	7909	15863	1410	
II	>= 2 000 < 4 000	61479	12651	3215	10455	19612	1089	
III	>= 4 000 < 8 000	103270	30206	8223	12340	27714	982	
IV	>= 8 000 < 15 000	161725	50059	13058	11254	45093	1724	
V	>= 15 000 < 25 000	173388	68959	11900	9827	55629	2998	
VI	>= 25 000 < 50 000	281966	119951	19284	15441	98427	3673	
VII	>= 50 000 < 100 000	301443	140138	16196	17884	101404	4132	
VIII	>= 100 000 < 250 000	475455	297794	14308	19014	90625	21514	
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	2397022	1790482	29495	21334	77572	348971	

6. Разпределение на общата стандартна продукция по класове икономически размер и типове земеделие през 2020 година

(Продължение и край)

Икономически размер на стопанствата		Смесени стопанства с преобладаващо			9 – Некласифицирани стопанства
класове	праг в EUR	6 – смесени култури	7 – смесено животновъдство	8 – смесени култури и животновъдство	
БЪЛГАРИЯ		66889	9259	245776	-
I	< 2 000	2291	2698	5813	-
II	>= 2 000 < 4 000	2785	1643	10029	-
III	>= 4 000 < 8 000	5012	959	17835	-
IV	>= 8 000 < 15 000	6900	327	33310	-
V	>= 15 000 < 25 000	6694	171	17211	-
VI	>= 25 000 < 50 000	11338	338	13513	-
VII	>= 50 000 < 100 000	с	с	13196	-
VIII	>= 100 000 < 250 000	с	с	22429	-
IX, X, XI, XII, XIII и XIV	>= 250 000	14203	2526	112440	-

Източник: Министерство на земеделието, отдел „Агростатистика“ - преброяване на земеделските стопанства през 2020 г., предварителни данни.
„с“ - конфиденциални данни.

Заклучение

Преброяването на земеделските стопанства през 2020 г. е второто преброяване, проведено в условията на пълноправно членство на Република България в Европейския съюз, и третото съгласно европейските стандарти. Ефективното използване на възможностите, които предоставя европейската интеграция на България в областта на селското стопанство, в голяма степен зависи от информационното осигуряване и обслужване на управлението му. Изграждането на единна среда и средства за осъществяване на всички информационни дейности в земеделието, както и многообразието на стопанските субекти (около 133 000 земеделски стопанства) налагат многократното ползване на събираната информация в административните регистри, но при спазване на условието за надеждни и обективни данни. Приложението на методите за изготвяне на агростатистическа информация, използвани от Евростат, е важна част от дейността по европейската интеграция на земеделието, свързана с правната

хармонизация и институционалното изграждане на аграрния отрасъл през последните десет години.

В методологическо, методическо и организационно отношение се констатира, че основната цел и задачите, поставени пред преброяването на земеделските стопанства, са изпълнени. Преброяването се проведе в условията на пандемията от COVID-19, силно затрудняващ фактор при работата на всички участници. За преодоляването на срещаните трудности помогна натрупаният опит и постиженията в теорията и практиката на преброяванията на земеделските стопанства. Регистрираните резултати са надеждна основа за успешно съчетаване на историческото наследство и съвременните изисквания на информационното общество. Сътрудничеството между различните органи на Националната статистическа система, институциите - потребители на статистическа информация, и научната общност може и трябва да осигурят по-нататъшно методологическо усъвършенстване и ефективно функциониране на земеделската статистика.

След приключване на преброяването на земеделските стопанства през 2020 г. могат да се формулират следните най-важните изводи:

- За успешното провеждане на преброяването най-важният фактор е обезпечеността с данни, от което следва необходимостта от подобряване на административните регистри и привиждането им до степен, която позволява ползването им за статистически цели;
- При настоящото развитие на информационните технологии е задължително преди започване на преброяването наличието на завършен софтуер за въвеждане, контрол, обобщаване, валидиране и подготовка на файл за Евростат и публикуване на обобщени резултати;
- Пролича и необходимостта от работещо електронно правителство, при което е изградена информационната обезпеченост и свързаност с други административни регистри;
- Обменът на индивидуални данни между НСИ и отдел „Агростатистика“ (Министерство на земеделието) като орган на статистиката е елемент, при прилагането на който може да се намали натовареността на респондентите;
- Внедряването на дистанционни методи за събиране на статистическа информация е нов етап в подобряване на качеството на статистическата информация и премахване на субективността при отговорите на респондентите.

Европейската статистика трябва да отговори на необходимостта от данни за изпълнение на новата обща селскостопанска политика на Европейската комисия, която ще бъде фокусирана върху опазването на околната среда, климата и хуманното отношение към животните. Получените по време на преброяване2020 данни ще предоставят възможност да се планират мерки, за да се отговори на основните предизвикателства на нашето време, породени от изменението на климата и загубата на биологичното разнообразие, както и на постоянно растящите обществени очаквания. В рамките на Европейския зелен пакт земеделската статистика трябва да отговори с данни за постигане на амбициозните цели на Европейската комисия - от пътната карта „Подготвени за цел 55“ за постигане на въглеродна неутралност през 2050 г. до тематичните стратегии „От фермата до трапезата“ и за биологичното разнообразие, за постигане на здравословни, издръжливи, справедливи и устойчиви продоволствени системи.

Предварителните резултати от преброяването са публикувани на електронната страница на Министерството на земеделието на адрес: https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2021/05/05/census2020_publicationpreliminarydata.pdf, както и на публичния сайт за агростатистика на адрес: <https://www.agrostat.bg/ISASPublic> (на български и английски език).

В изпълнение на изискванията на Регламент (ЕС) 2018/1091 до 31 март 2022 г. файл с микроданни за земеделските стопанства ще бъде изпратен на Евростат. След валидирането на данните до края на юни 2022 г. на сайта на Министерството на земеделието ще бъдат публикувани таблици и тематични карти с окончателните резултати. Предвижда се да бъде отпечатано двуезично книжно издание - на български и на английски език, с подробни данни от преброяването на земеделските стопанства в Република България през 2020 година.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

Закон за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2020 г., обн., ДВ, бр. 22 от 15.03.2019 г.

Регламент (ЕС) 2018/1091 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 г. относно интегрирана статистика за земеделските стопанства и за отмяна на Регламенти (ЕО) № 1166/2008 и (ЕС) № 1337/2011.

Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/1874 на Комисията от 29 ноември 2018 г. относно данните, които следва да се предоставят за 2020 г. съгласно Регламент (ЕС) 2018/1091 на Европейския парламент и на Съвета относно интегрирана статистика за земеделските стопанства и за отмяна на Регламенти (ЕО) № 1166/2008 и (ЕС) № 1337/2011 по отношение на списъка с променливите и тяхното описание.

Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/220 на Комисията от 3 февруари 2015 г. за определяне на правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 1217/2009 на Съвета относно създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейския съюз.